

Збереження автентичності петриківського стилю у цифровому середовищі засобами етичних кодексів і антиімітаційних практик

Вишняк Дар'я Олексіївна ¹

Опубліковано	Секція	УДК
29.10.2025	Освіта/Педагогіка	377:7.045:004.738

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17554496>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. У статті досліджено способи збереження автентичності петриківського розпису у цифровому середовищі через етичні кодекси та антиімітаційні практики. Проаналізовано історико-культурний розвиток традиції, її трансформації у період радянського масового виробництва, сучасну комерціалізацію та загрози втрати художньої цілісності. Розглянуто проблему поширення спрощених реплік і цифрових копій петриківського стилю, методи їхньої ідентифікації та запобігання фальсифікації, дезінформації та порушенню автентичності мистецьких об'єктів у цифровому середовищі шляхом дотримання етичних та професійних стандартів. Окрему увагу приділено сертифікації автентичності, цифровим водяним знакам, правовим інструментам захисту, стандартизації та етичним рекомендаціям для легального поширення творів. Наголошено на необхідності впровадження комплексних засад, що підтримують творчість майстрів, сприяють міжнародній впізнаваності українського мистецтва та охоплюють освітні практики для формування культурної компетенції здобувачів освіти.

Ключові слова: народне мистецтво, декоративна техніка, цифрові платформи, культурна спадщина, традиційні мотиви, правовий захист, етнокультурні практики, художня самобутність, сертифікація автентичності.

The preserving the authenticity of Petrykivka style in the digital environment through ethical codes and anti-imitation practices

Abstract. The article examines the preservation of the authenticity of Petrykivka painting in the digital environment through the application of ethical codes and anti-imitation practices, which have become particularly relevant amid the global digitalization of culture, the development of the media space, and the growing commercial interest in Ukrainian folk art. The historical and cultural development of the tradition is analyzed, including its transformations

¹ магістр соціології, художниця-дослідниця, куратор сучасного мистецтва, Міжнародна творча ініціатива «Центр сучасного мистецтва та культурних досліджень», ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-4118-4004>

during the Soviet mass-production period, modernization influences, and contemporary commercialization, which threaten the loss of authenticity, artistic integrity, and the deep symbolic meaning of the motifs. Special attention is paid to the issues of the spread of “fake” products - simplified replicas and digital copies that do not comply with traditional techniques, color schemes, and compositional principles - and to the analysis of methods for their identification, prevention, and protection of cultural heritage. The role of authenticity certification, digital watermarks, legal intellectual property protection tools, standardization, and ethical guidelines is considered, which enable the protection of unique artistic solutions from unauthorized copying while ensuring the legal dissemination of works through digital channels, educational platforms, and cultural-educational projects. The practices of territorial attachment of artworks, the impact of UNESCO’s international recognition on local communities and cultural identity, and the potential integration of Petrykivka painting into souvenir, gallery, commercial, educational, and digital products are analyzed. Emphasis is placed on the need for a comprehensive approach combining ethical, legal, technological, and educational mechanisms capable of ensuring the sustainability of traditions, supporting the creative self-expression of artists, shaping the cultural awareness of society, and increasing the international recognition of Ukrainian folk art, while promoting the integration of national cultural heritage into the global digital space.

Keywords: folk art, decorative technique, digital platforms, cultural heritage, traditional motifs, legal protection, ethnocultural practices, artistic authenticity, authenticity certification.

Вступ

Постановка проблеми. Збереження автентичності петриківського стилю у цифровому середовищі є надзвичайно актуальною науково-практичною проблемою в умовах глобалізаційних процесів та інтенсивного проникнення цифрових технологій у різні сфери творчої діяльності. Петриківський розпис як складна й високохудожня форма українського декоративного мистецтва характеризується унікальною системою композиційних принципів, колористичних гармоній та орнаментальних структур, що формуються протягом століть і є носіями національної культурної ідентичності.

У сучасних умовах диджиталізації та масового поширення інформації у віртуальному просторі постає загроза спрощеного відтворення традиційних художніх практик, їхньої стандартизації та комерціалізації, що може призводити до втрати автентичності та культурної цінності оригінальних творів.

Активне використання соціальних мереж, цифрових галерей, онлайн-платформ для створення й поширення контенту значно розширює аудиторію та можливості демонстрації петриківського мистецтва, водночас підвищуючи ризик його деградації через неконтрольоване копіювання та використання спрощених імітаційних форм. Зростає потреба у системній практиці захисту художньої автентичності, що передбачає не лише технічні засоби контролю, а й інтеграцію етичних норм, правового регулювання та педагогічних методик. У цьому контексті виникає необхідність розробки комплексних стратегій збереження культурної спадщини, що поєднують традиційні методи навчання та сучасні цифрові технології, зокрема штучний інтелект, аналітичні системи та інтерактивні освітні платформи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика збереження автентичності петриківського декоративного живопису у цифровому середовищі є предметом дослідження сучасних науковців як в Україні, так і за її межами. Вітчизняні дослідження підкреслюють, що традиційні художні практики є не лише цінним культурним та соціальним надбанням, але й відіграють значну роль у формуванні національної ідентичності та підтримці психоемоційного добробуту суспільства. Автори К. Кострікова та О. Костріков [1] демонструють, що декоративний тинькувальний та барельєфний живопис може виконувати функції нейрофітнесу та психоемоційної

реабілітації, що особливо важливо у контексті сучасного використання мистецтва у терапевтичних та освітніх практиках. Вони акцентують на значущості збереження автентичності технік, навіть при адаптації традиційних форм у нові цифрові медіа.

Дослідник Х. Плетсан (Kh. Pletsan) [2] розкриває соціокультурні аспекти інтеграції етнічних традицій у сучасні креативні індустрії, зокрема через проведення етнофестивалів, де виявляється взаємодія автентичних мистецьких практик та інноваційних форм їхнього популяризування. Він підкреслює, що цифровізація не повинна підміняти оригінальні традиції, а навпаки, має посилювати їхню видимість та збереження, створюючи умови для відповідального представлення культурної спадщини.

Водночас закордонні дослідники акцентують на актуальності комплексної практики збереження нематеріальної культурної спадщини у цифровому середовищі. Зокрема, науковці Дж. Альбрехт та М. Есфехані (J. Albrecht & M. Esfehani) [3] аналізують проблеми планування нематеріальної культурної спадщини у туристичних практиках та наголошують на складності поєднання традиційних форм мистецтва з сучасними технологіями без втрати їхньої автентичності. Вчений К. Сільвермен (C. Silverman) [4] на прикладі македонського танцю *Teškoto*, показує, що міжнародні стандарти, зокрема UNESCO, не лише визнають культурну цінність нематеріальної спадщини, а й вимагають розробки етичних засад її цифрового використання. Дослідник Н. Зоаннос (N. Zoannos) [5] розглядає інноваційну практику цифрового захисту нематеріальної спадщини з використанням блокчейну, що забезпечує прозорість і верифікацію автентичності творів у цифровому середовищі.

Автори К. Гайс та С. Хара (K. Ghai & S. Khara) [6; 7] наголошують на інтеграції штучного інтелекту у створення цифрового контенту та його використанні для репрезентації культурної спадщини. Вони підкреслюють, що застосування сучасних технологій без урахування етичних кодексів може призводити до спотворення оригінальних художніх практик, що робить необхідним розвиток практичних рекомендацій для захисту авторських прав і збереження автентичності.

Науковці А. Гаврилюк, Х. Плетсан, В. Антоненко [8] аналізують сучасні напрями збереження та популяризації нематеріальної культурної спадщини українського народу, виокремлюючи важливість системної практики поєднання цифрових технологій і традиційних форм мистецтва. Вчена Н. Чорна [9] досліджує проблеми вивчення, збереження та використання культурної спадщини України, наголошуючи на потребі створення комплексних методик, що забезпечують відповідність сучасним освітнім та цифровим практикам.

Таким чином, петриківський декоративний живопис є важливим елементом українського народного мистецтва та культурної спадщини, що відображає процеси інтерпретації та репрезентації традиційних технік у сучасному українському контексті. Після внесення петриківського розпису до Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО у 2013 році увага до збереження автентичності традиційних методів та їхнє представлення на міжнародному рівні значно посилилася [10]. Автор І. Волошина (I. Voloshyna) [11] аналізує питання політики, автентичності та репрезентації петриківського розпису, визначаючи, що цифровізація створює як нові можливості для популяризації мистецтва, так і потенційні ризики його імітації. Дослідниця А. Міронова зі співавторами (A. Mironova et al.) [12] зазначають, що використання цифрових інструментів для ідентифікації топографії поверхні живопису дозволяє створювати нові засоби комунікації для сприйняття та обробки даних у сфері культурної спадщини, що є важливим для збереження автентичності традиційних технік живопису.

Таким чином, попри широкий спектр наукових розробок щодо інтеграції традиційного мистецтва в цифрове середовище, недостатньо розроблені практичні

методики застосування етичних кодексів та антиімітаційних практик саме для петриківського стилю. Це зумовлює наукову новизну дослідження, визначаючи необхідність розроблення системних рекомендацій для художників, дизайнерів та освітніх платформ, що прагнуть поєднати автентичність традиційних українських мотивів із сучасними цифровими технологіями.

Метою статті є дослідження методів збереження автентичності петриківського стилю в умовах цифрового середовища, зокрема через впровадження етичних кодексів та антиімітаційних практик, та оцінювання їхньої практичної ефективності у різних цифрових платформах. Відповідно до мети дослідження окреслено такі завдання:

1. Провести історико-культурний та сучасний аналіз петриківського розпису з акцентом на цифрове середовище та загрози втрати автентичності.

2. Визначити значення етичних кодексів у регламентації використання петриківських мотивів у цифрових та медіапродуктах.

3. Розробити рекомендації щодо застосування антиімітаційних практик для захисту авторських прав та автентичності традиційних мотивів.

Результати

Петриківський розпис є унікальним явищем українського народного мистецтва, що відображає глибокі традиції декоративного оформлення та символіки [4, с. 68]. Цей стиль вирізняється характерними флористичними мотивами, кольоровою гармонією та специфічними техніками, що передавалися з покоління в покоління. Його художні принципи формувалися під впливом місцевої культури, соціальних практик та історичних трансформацій Східної України.

Петриківський розпис є визначною українською народною художньою технікою, що зародилася в селі Петриківка Дніпропетровської області й з XVII століття розвивалася як самобутній феномен декоративного мистецтва [5, с. 5-6]. Ця традиція, глибоко вкорінена в культурну ідентичність регіону, формувалася під впливом місцевих етнокультурних практик, історичних процесів та соціальних трансформацій, що відбувалися на території Східної України. Протягом радянського періоду (1922–1991 рр.) він зазнав значних змін у способах використання та сприйняття: якщо на початку політика коренізації (1923–1931) стимулювала розвиток місцевих культурних форм та мов, то згодом державні органи почали політизувати мистецтво як засіб формування українсько-радянської ідентичності в контексті антинаціональної політики [11].

Цей розпис як феномен українського декоративного живопису, виник у процесі багатовікового розвитку народної орнаменталістики, зберігаючи тісний зв'язок з побутовими, символічними та сакральними функціями народного мистецтва. Водночас петриківський розпис – це не лише орнамент чи декоративна композиція, а й специфічна техніка, що формує особливий тип художнього мислення, відчуття ритму, кольору, простору та фактури [13].

У традиційній техніці петриківського розпису чільне місце посідає робота пензлем і пальцем, що забезпечує плавність переходів, легкість мазка та природну динаміку композиції. Майстри використовують саморобні пензлі з котячого чи білкового ворсу та тонкі палички для створення найдрібніших деталей, завдяки чому формується характерний «живий» мазок. Техніка побудови зображення передбачає поетапне виконання композиції – від центру до периферії, з поступовим нашаруванням кольорів і форм. Основними техніками є створення «зернятка», «пір'їнки», «пелюстки», «серпастого елемента» та їхніх композиційних поєднань, що визначають ритміку й гармонію орнаменту. Особлива увага приділяється фону (традиційно світлому, але в сучасних варіаціях – темному або чорному), тональним контрастам і місцевій колористиці [14]. Усі операції виконуються з урахуванням нормативних технічних

параметрів – послідовності нанесення шарів, товщини мазка, кута й тиску інструмента – володіння якими є необхідною умовою професійної майстерності художника [11].

Колористика петриківського розпису ґрунтується на поєднанні насичених місцевих кольорів – червоного, зеленого, жовтого, синього – із тональними контрастами та прозорими переходами. Традиційно кольори виготовлялися з природних пігментів і рослинних барвників, а як основа використовували крейду, крохмаль або глину. Така матеріальна структура забезпечувала не лише естетичну насиченість, а й довговічність розпису, що застосовувався для оздоблення хат, скринь, посуду, меблів та інтер'єрних елементів. Важливою рисою є симетрія й ритм композиції, що створюють гармонійну рівновагу між елементами й відображають глибинну філософію народної декоративної системи [5, с. 4–6].

У сучасних умовах петриківський розпис активно розвивається не лише як форма збереження культурної спадщини, а і як складник візуальної культури України. Його елементи широко використовуються в дизайні, моді, графіці, сувенірному виробництві та брендингу. Завдяки цифровим платформам та соціальним мережам техніка отримала новий формат популяризації, розширивши аудиторію та коло послідовників. Онлайн-галереї, віртуальні музеї та інтерактивні курси сприяють поширенню знань про техніку мазка, колірну гаму та композиційні принципи, водночас створюючи ризики втрати автентичності через масове копіювання зразків без дотримання технологічних вимог [12].

Аналіз сучасних тенденцій розвитку декоративного розпису свідчить про суттєві відмінності між автентичною технікою виконання та її комерційними імітаціями. Зокрема, різниця простежується у виборі інструментів, характері мазка, колористичних рішеннях і практиках побудови композиції. Порівняльну характеристику автентичних та імітаційних практик наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика автентичної техніки та імітаційних варіантів

Автентична техніка	Імітаційна / масова варіація	Індикатори оцінювання
Матеріали (фарби, носії)		
Натуральні або високоякісні художні пігменти, акрилові або темперні фарби професійної лінії; дерев'яні дошки, льняні полотна, якісно заґрунтовані панелі. Приклад: робота на якісній фанері з ґрунтом на рицині	Дешеві синтетичні фарби, універсальні акрилові набори низької якості; тонкий картон, дешевий ДВП; відсутність ґрунтування. Приклад: друкований сувенір на МДФ без ґрунту	Хімічний аналіз пігментів; вага/щільність носія; лабораторна перевірка світлостійкості; опитування майстрів про джерела матеріалів
Інструменти (пензлі, палички)		
Спеціальні пензлі з натурального ворсу (котячий або колонок), тонкі палички, робота пальцем; інструмент, пристосований до контролю товщини мазка	Універсальні синтетичні пензлі, пензлі для акварелі/олії без специфіки, використання шаблонів/роликів	Перевірка слідів мазка під збільшенням (мікрофотографія); реєстрація набору інструментів майстра; експертне оцінювання правдивості мазка
Конструкція мазка та послідовність		
Багат шарові мазки: основа → тонування → акценти; усталені технічні рецептури для «пелюстки», «зернятка», «серпа»	Одношарові, «плоскі» мазки; спрощена послідовність; іноді застосування штампів або цифрової векторної репродукції	Методика контролю: час нанесення елемента, кількість шарів (візуально/мікроаналіз), експертне бальне анкетування
Композиційна логіка		

Автентична техніка	Імітаційна / масова варіація	Індикатори оцінювання
Логіка центр-периферія, ритм, варіативність мотивів у серії; повага до просторової гармонії	Клішована повторюваність мотивів, симетричні «тапети», відсутність композиційної цілісності	Експертне оцінювання композиції за чеклістом (5–7 пунктів); відсоток робіт, що відповідають нормам
Палітра і тональні співвідношення		
Стандартизовані місцеві поєднання кольорів; контроль контрастів; гра півтонів	Яскраві, «модні» кольори, що не відповідають локальним традиціям (зокрема, фіолетовий як базовий тон)	Кольорометрія зразків (Delta E), порівняння з еталонною палітрою (рег. каталог)
Атрибуція і знак майстра		
Підпис, місцевий знак, відомості про школу/менторство; якісна документація походження	Відсутність підпису або масові бирки без вказівки майстра; фабричні штампи	Наявність підпису/реєстрації у базі сертифікованих майстрів; перевірка за реєстром
Якість оброблення фону		
Традиційно світлий, рівно заґрунтований фон з ретельною підготовкою поверхні	Нерівномірний, пофарбований «в лоб» фон; інколи – чорний промисловий фон	Візуальна оцінка рівності ґрунту; мікроструктурний аналіз товщини шару ґрунту
Технологія масового виробництва		
Ремісничка серійність з індивідуальною технікою; ручна корекція кожного виробу	Конвеєрна технологія, друк або трафарет, автоматизоване нанесення	Виявлення слідів машинного оброблення; статистика часу на одиницю виробу; інтерв'ю з виробниками
Методи навчання		
Традиційне наставництво (учень-майстер), живі майстер-класи, модульні практичні заняття у профосвіті	Самонавчання з відео, масові онлайн-курси без практичної перевірки навичок	Вимірювання компетенцій (тестові завдання, практична сесія), відсоток успішно сертифікованих
Цифрове відтворення		
Використання цифрових технологій для документації, збереження техніки (деталізовані відео, 3D-скани), але з обов'язковою перевіркою ручної техніки	Диджиталізовані шаблони, кліп-арт, генеративні зображення без контролю автентичності	Контроль джерел файлів, наявність робочого файлу майстра; перевірка відтворюваності вручну
Захист авторства та походження		
Місцеві реєстри майстрів, сертифікація, договори про право на мотиви; маркування «зроблено в Петриківці»	Відсутність або формальна реєстрація; продажі через масові ринки та аукціони без інформації про походження	Наявність сертифіката; перевірка ланцюга постачання; індекс простежуваності (% документованих одиниць)
Соціально-економічний ефект		
Забезпечення доходу ремісників, місцеві кооперативи, контроль якості сприяє стійкості	Падіння вартості автентичних виробів через конкуренцію дешевих реплік; уразливість місцевої економіки	Порівняння цінкових індексів, частка автентичних виробів на ринку (%), доходи сертифікованих майстрів

Джерело: узагальнено автором за [14]

Отже, з урахуванням усіх цих характеристик значущим є дотримання оригінальності петриківського розпису. Регіональні варіації технік і мотивів

петриківського розпису – це важливий компонент збереження автентичності художньої традиції, що потребують системного врахування в освітньо-професійних програмах художньо-педагогічного спрямування. У межах практичної підготовки майбутніх майстрів доцільним є впровадження окремих модулів, присвячених вивченню місцевих технічних особливостей – характеру мазка, типу композиційного ритму, співвідношенню кольорів, варіантам побудови квіткових та орнаментальних мотивів. Таке структурування освітнього процесу забезпечує не лише засвоєння базових технік, але й розвиток чуття стилістичної належності, що є визначальним чинником формування професійної ідентичності художника.

Систематизація регіональних відмінностей повинна бути закріплена в навчальній документації у вигляді класифікаційних таблиць, технічних карт або візуальних довідників, де зазначаються можливі варіації у формах, кольорах, тональних переходах і композиційних схемах. Це дасть змогу створити науково обґрунтовану базу для верифікації автентичності робіт та розробити інструменти протидії стандартизації та механічному копіюванню декоративних мотивів.

Історичний аспект у цьому контексті виконує суто технічну функцію: він спрямований на розкриття генези окремих технік, технологічних принципів та джерел інструментарію (традицій виготовлення пензлів, підготовки поверхні та застосування природних пігментів), а не на відтворення соціально-економічних або фольклорних наративів – «селянське походження мистецтва» чи «відображення тяжкої долі митця». Саме таке технічно орієнтоване трактування історії сприяє уникненню спрощених культурологічних інтерпретацій і забезпеченню фахового рівня аналізу художньої практики [2, с. 74].

Регіональні школи декоративного розпису демонструють як спільні риси, так і виразні місцеві відмінності, що виявляються у структурі мазка, ритмі композиції, доборі кольорів і засобах декоративного узагальнення. Для збереження автентичності в освітніх програмах доцільно враховувати саме ці регіональні особливості, оскільки вони формують технічну та стилістичну ідентичність народного мистецтва. Узагальнені характеристики регіональних варіацій технічних і художніх практик наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Регіональні варіації технічних і художніх практик у межах традиції петриківського декоративного розпису

Регіон/осередок			
Петриківка (Дніпровщина)	Решетилівка (Полтавщина)	Царичанка (Дніпровський регіон)	Криворіжжя (південна традиція)
Технічні практики			
Саморобні пензлі з котячого або білчиного ворсу; техніки «зернятко», «пір'їнка», «пелюстка»; робота пальцем та кінчиком пензля	Використання товстішого пензля, робота на грубішій поверхні (тканина, дерево); переважає техніка «насиченого мазка»	Поєднання петриківських мазків з елементами геометризації; переважно робота пензлем, рідше – пальцем	Робота пензлем середньої товщини, застосування коротких уривчастих мазків; часткове використання трафаретних елементів
Характер мазка та фактура			
М'який, живий мазок; плавні переходи; ефект об'єму через зміни натиску	Щільна фактура, рельєфність мазка, помітна текстура фарби	Контрастна фактура: чергування тонких і товстих ліній	Динамічна фактура, підкреслена енергійність мазка
Колористичні особливості			
Гармонія теплих і холодних відтінків; домінування зелених,	Землистий колорит: коричневі,	Яскраві контрастні кольори – червоний, синій, білий;	Перевага насичених кольорів: червоний,

Регіон/осередок			
Петриківка (Дніпровщина)	Решетилівка (Полтавщина)	Царичанка (Дніпровський регіон)	Криворіжжя (південна традиція)
рожевих, охристих тонів	бордові, теракотові, темно- зелені відтінки	мінімальне змішування відтінків	помаранчевий, синій; контурна виразність
Композиційна структура			
Центрично-радіальна побудова; ритмічне повторення квіткових мотивів	Горизонтальна орієнтація орнаменту, симетричні композиції	Декоративна симетрія, орнаменти на площинній основі	Асинхронна побудова; чергування густих і розріджених зон орнаменту
Педагогічно-методичні акценти			
Формування базових технічних навичок; опанування ритму та пропорцій композиції	Навчання роботи з густими фарбами; відпрацювання ритмічності рухів та пропорцій мотивів	Тренування точності рухів; опанування контрастною побудовою форми	Відпрацювання енергії мазка та просторової організації

Джерело: узагальнено автором за [1, с. 364; 10; 14]

Порівняльний аналіз засвідчує, що регіональні варіанти петриківського розпису зберігають спільну структурну основу (органічний орнамент, природна асоціативність, ритмічна композиція), проте відрізняються матеріально-технологічними та колористичними характеристиками. Ознайомлення з цими особливостями сприятиме формуванню фахового відчуття стилістичної автентичності, розвитку художнього мислення та посиленню національної ідентичності майбутніх педагогів і художників-практиків.

Водночас цифрові платформи формують нову парадигму підготовки майстрів петриківського декоративного розпису, одночасно створюючи можливості та ризики, що потребують системного контролю. Позитивний вплив цих платформ проявляється у доступності навчальних матеріалів, розширенні каналів практичного опанування технікою та підвищенні гнучкості освітнього процесу. Зокрема, ефективними є цифрові технології візуалізації та моделювання: 3D-сканування мазків і рухів кисті, що дозволяє фіксувати параметри тиску, кута нахилу та послідовності нанесення фарби; відео з високою частотою кадрів (slow motion), що дають змогу детально проаналізувати структуру мазка; VR- і AR-тренажери, що імітують традиційні умови малювання та сприяють відпрацюванню студентами координацію рухів без фізичних витрат матеріалів [6, с. 17].

До інструментів дистанційної взаємодії належать освітні платформи Coursera, ArtStation, Domestika, Prometheus, що забезпечують можливість проходження спеціалізованих курсів з декоративного живопису, інтеграцію відеоінструкцій, виконання практичних завдань і отримання цифрових сертифікатів. Значну роль відіграють вебінарні сервіси та відеоконференції (Zoom, Microsoft Teams, Google Meet), що дають можливість здійснювати наставництво в режимі реального часу. Для фіксації процесу навчання та об'єктивного оцінювання навичок застосовуються цифрові портфоліо та онлайн-бази даних робіт студентів, що містять не лише візуальні результати, а й метадані про технічні параметри виконання.

Крім того, інноваційним напрямом є використання штучного інтелекту для аналізу та корекції мазків, зокрема алгоритмів розпізнавання патернів, що можуть оцінювати рівень автентичності техніки або виявляти помилки у дотриманні пропорцій і ритму композиції. У поєднанні з системами машинного навчання такі технології здатні формувати індивідуальні освітні траєкторії, адаптовані до рівня майстерності студента.

Додатково цифрові інструменти забезпечують збереження та передачу знань у формі відеоархівів, цифрових бібліотек і блокчейн-реєстрів автентичних зразків, що гарантують фіксацію авторства, походження та технічних характеристик робіт. Такі системи створюють можливість для верифікації автентичності та використовуються як методичний матеріал в освітньому процесі [6, с. 18-19].

Водночас цифровізація навчання несе певні ризики. Швидке поширення спрощених навчальних матеріалів і відеоуроків без кваліфікованого супроводу призводить до формування реплікаторів, що відтворюють зовнішні елементи орнаменту, але порушують структуру мазка, композиційну логіку та кольористичну гармонію, що є визначальними для автентичності стилю. Відсутність зворотного зв'язку від сертифікованих майстрів погіршує ефективність самостійного навчання, а ризики порушення авторських прав і візуальної деградації стилю при масовому копіюванні посилюють загрозу знецінення культурної традиції [12].

Оцінювання ефективності цифрових платформ у навчанні декоративного живопису повинна спиратися на системну комбінацію кількісних та якісних індикаторів, що відображають як технічну майстерність здобувачів освіти, так і практичну придатність навичок у відтворенні автентичних регіональних технік. До кількісних показників належать:

1. Час опанування базових мазків (кількість годин практики до досягнення нормативного рівня технічної точності).

2. Відсоток здобувачів освіти, що успішно проходять перевірку автентичності робіт (сертифікаційні випробування, стандартизовані тести).

3. Кількість і складність композицій, що відтворюють регіональні особливості техніки (Петриківка, Решетилівка, Царичанка, Криворіжжя – див. табл. 2).

Якісні показники охоплюють:

- оцінювання портфоліо за експертною шкалою (поєднання балів за точність мазка, ритм композиції, колірні співвідношення та художню виразність);

- індикатори задоволеності здобувачів освіти та наставників методикою навчання;

- ступінь готовності майстра до самостійного практичного застосування навичок у професійній діяльності (працевлаштування, продаж автентичних виробів).

Зокрема, важливим компонентом є системне використання цифрових платформ для збереження регіональної ідентичності техніки, разом з модульним навчанням, де кожний блок присвячено окремим регіональним технікам та мазкам, та інтеграцією цифрових інструментів контролю точності мазка та колористики. Така практика забезпечує баланс між доступністю матеріалів і збереженням високого рівня автентичності техніки, що є значущим для підтримки культурної спадщини в умовах цифровізації [16, с. 20].

Етичні кодекси та антиімітаційні практики у сфері петриківського декоративного розпису формують комплексну систему заходів, спрямованих на забезпечення автентичності техніки, професійної відповідальності майстрів та регламентацію комерційного використання традиційної спадщини. Вона охоплює технічні, юридичні та освітні інструменти, що взаємодіють у процесі збереження культурної цінності та формування стандартизованих практик [15]. Технічні заходи містять розроблення галузевих стандартів виконання мазків та композицій, створення нормативних відеоматеріалів та методичних карток для кожного елемента орнаменту, що забезпечує уніфікацію технічних параметрів, контроль послідовності нанесення шарів, товщини мазка, кута та тиску інструмента. Використання таких стандартів в освітньому процесі сприяє формуванню у студентів точного розуміння технологічних практик, характерних для традиційного стилю, та запобіганню спрощеній або масовій реплікації.

Крім того, юридичні механізми доповнюють технічні заходи, формуючи систему мультиступеневого захисту автентичності. До таких механізмів належить використання географічних позначень для регіональних варіантів розпису, охорона торгових марок, оформлення контрактних угод з майстрами та визначення правил комерційного використання мотивів через ліцензійні умови. Впровадження системи сертифікації майстрів з публічним реєстром на місцевому або регіональному рівні забезпечує прозорість автентифікації робіт та підвищує легітимність комерційного використання традиційних мотивів [11]. Сучасні технологічні рішення (цифрові водяні знаки на зображеннях виробів та blockchain-реєстрація автентичних творів) забезпечують простежуваність походження та створюють доказову базу, що використовується для захисту прав майстрів і контролю якості реплікацій у цифровому середовищі.

З огляду на це можна сформулювати рекомендації щодо удосконалення професійної освіти з урахуванням політики збереження традицій декоративного живопису. Зокрема, пропонується інтегрувати етичні та антиімітаційні принципи у навчальні програми, додаючи модулі з етики та історії техніки. Важливо забезпечити практичне стажування здобувачів освіти у майстрів-носіїв традиції для розвитку навичок автентичного виконання мазків і композицій. Крім того, необхідно впроваджувати систематичний методичний контроль якості робіт студентів, поєднуючи дистанційні та очні форми навчання. У межах освітньої програми рекомендується створити окремий навчальний блок «Цифрові інструменти та етика» для формування компетенцій щодо використання цифрових технологій та захисту авторства. Реалізація пілотної програми «Менторство та сертифікація» у співпраці з місцевими центрами народного мистецтва дасть змогу розробити національний стандарт техніки та каталог регіональних варіантів як методичний посібник для викладачів і майстрів. Водночас важливо впровадити цифрові та юридичні засоби захисту автентичних зразків для запобігання підробкам та імітаціям.

Отже, збереження автентичності петриківського розпису в умовах цифрової трансформації вимагає міждисциплінарної практики: поєднання точних технічних стандартів, системної професійної освіти, етичних норм і технологічного захисту. Ці засади забезпечать не лише передавання техніки наступним поколінням, але й сприятиме інтеграції народної традиції у сучасні освітні та економічні процеси, зберігаючи її художню ідентичність.

Висновки

Під час дослідження доведено, що збереження автентичності петриківського розпису в умовах цифровізації є багатограним завданням, що потребує поєднання знань про історико-культурну традицію, дотримання етичних норм і застосування антиімітаційних практик. Аналіз еволюції петриківського мистецтва від народних традицій XVII століття до радянського періоду масового виробництва та сучасної популяризації засвідчив, що автентичність стилю може бути гарантована лише за умови точного дотримання традиційних технік, колористики, композиційних принципів та врахування культурного й територіального контексту його виникнення.

Серед основних викликів сучасного стану петриківського розпису виокремлено: поширення неякісних імітацій, комерціалізацію та зовнішні культурні впливи, що часто спотворюють первісну естетику та символіку цього народного мистецтва. Водночас цифрові технології створюють нові можливості для популяризації стилю, інтеграції його у предмети побуту, сувенірну продукцію та художні галереї, що дає змогу гармонійно поєднувати традиційні елементи із сучасними тенденціями та забезпечує впізнаваність петриківського розпису на національному й міжнародному рівнях.

Ефективне збереження автентичності можливе через запровадження етичних кодексів для майстрів і дизайнерів, правових механізмів захисту культурної й

територіальної специфіки виробів та місцевих кооперативних моделей виробництва, що забезпечують економічну підтримку художників та контроль якості продукції. Такі практики сприяють не лише збереженню традицій, а й розвитку культурної економіки та формуванню позитивного іміджу української народної творчості у глобальному цифровому середовищі.

Подальші дослідження доцільно спрямовувати на створення науково обґрунтованих моделей правового та етичного регулювання цифрового відтворення народного мистецтва, вивчення впливу сучасних технологій на трансформацію традиційних стилів, зокрема розроблення стратегій інтеграції автентичного петриківського розпису у сучасну культурну й економічну практику. Це може бути основою для методичних рекомендацій щодо збереження та популяризації народного мистецтва, поєднуючи традиційні практики з інноваційними цифровими технологіями.

Список використаних джерел

1. Кострікова, К., & Костріков, О. (2025). Декоративний штукатурний і барельєфний живопис як елементи нейрофітнесу у психоемоційній реабілітації. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15, (3К(188))*, 361–365. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.03k\(188\).87](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.03k(188).87)
2. Pletsan, K. (2022). Historical and cultural continuity and preservation of traditions during ethnofestivals in the space of creative industries. *Scientific Notes of NaUKMA. History and Theory of Culture*, 5 (September), 70–80. <https://doi.org/10.18523/2617-8907.2022.5.70-80>
3. Albrecht, J. N., & Esfehiani, M. H. (2019). Planning for intangible cultural heritage in tourism: Challenges and implications. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 43(7), 980–1001. <https://doi.org/10.1177/1096348019840789>
4. Silverman, C. (2015). Macedonia, UNESCO, and intangible cultural heritage: The challenging fate of Teškoto. *Journal of Folklore Research*, 52(2–3), 233–251. <https://doi.org/10.2979/jfolkrese.52.2-3.233>
5. Zoannos, N. (2023). Can UNESCO use blockchain to ensure the intangible cultural heritage of humanity? A systemic approach that explains the why, how, and difficulties of such a venture. *International Journal of Cultural Heritage*, 38(1), 1–14. <https://doi.org/10.3390/ijch38010001>
6. Ghaith, K. (2024). AI integration in cultural heritage conservation: Ethical considerations and challenges. *International Journal of Educational Development and Information Technology*, 7(1), 15–28. <https://digitalcommons.lindenwood.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1022&context=ijedie>
7. Khara, S. (2025). Artificial intelligence and deep learning in wedding photo and video content creation. *Педагогічна Академія: Наукові записки*, (17). <https://doi.org/10.5281/zenodo.15168074>
8. Гаврилюк, А., Плетсан, Х., & Антоненко, В. (2023). Інноваційні вектори збереження, охорони та популяризації нематеріальної культурної спадщини українського народу. *Проблеми культурології*, 41, 63–77. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.41.2023.276693>
9. Чорна, Н. М. (2021). Культурна спадщина України: проблеми вивчення, збереження та використання. *Збірник наукових праць*, 36, 67–74. <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2021-36-67-74>
10. Волошина, І. (2023). Petrykivka painting: political implications of cultural heritage in Ukraine. *Ethnologies*, 45(1). <https://doi.org/10.7202/1111897ar>
11. Voloshyna, I. (2019). Petrykivka painting: The questions of politics, authenticity and representation [Doctoral dissertation, University of North Carolina at Chapel Hill]. <https://cdr.lib.unc.edu/concern/dissertations/pk02cg49c>

12. Mironova, A., Robache, F., Deltombe, R., Guibert, R., Nys, L., & Bigerelle, M. (2020). Digital Cultural Heritage Preservation in Art Painting. *Sensors*, 20(21), 6269. <https://doi.org/10.3390/s20216269>
13. Polyvach, K. A. (2012). *Cultural heritage and its impact on the development of regions of Ukraine*. Institute of Geography of the NAS of Ukraine. https://igu.org.ua/sites/default/files/pdf/text/PolyvachK_Heritage.pdf
14. Lisnyi, I. (2025). Petrykivka: Author's blog on Petrykivka decorative painting. Retrieved October 21, 2025, from <https://www.petrykivka.dp.ua>
15. Dezzi-Bardeschi, C., & Van der Laarse, R. (2023). Protecting cultural heritage from armed conflicts in Ukraine and beyond. *European Parliament Policy Department for Structural and Cohesion Policies*. <https://doi.org/10.2861/866>